

Rasismin vastaisen valtuuskunnan puheenjohtaja Kaarina Suonio:

Saimme puolueet sitoutumaan

Kaarina Suonion ensimmäinen todella kova rasismin vastainen toimenpide oli, kun hän ministerinä ollessaan yritti estää Keke Rosbergia ajamasta apartheidin hallitsemassa Etelä-Afrikassa. Rasismin vastustaminen on aina ollut Suoniolle tärkeä tehtävä. Nyt hän johtaa rasismin vastaista valtuuskuntaa. Sen tärkeimpänä saavutuksena hän pitää yhteistyössä puolueiden kanssa niiden saamista rasismin vastaisen peruskirjan taakse. Työmaata riittää rasismin monia muotoja vastustettaessa.

Kaarina Suonio kohautti suomalaista formulakansaa yrittäessään estää Keke Rosbergia ajamasta Etelä-Afrikassa. Kaarina Suonio toimi kulttuuriministerinä vuosina 1982–1983 ja opetusministerinä vuosina 1983–1986. Tällä hetkellä hän on Tampere-talon toimitusjohtaja. Suonio on myös rasismin vastaisen valtuuskunnan puheenjohtaja. Valtuuskunta on riippumaton elin ja se toimii ulkoasiainministeriön suojissa.

”Kansa oli kyllä silloin Keken puolella. Minua vaadittiin eroamaan. Autoliiton kanssa sovittiin, että mikäli he eivät pidä kurissa niitä, joihin heillä on valta, valtionavut lakkaavat. Rosbergillahan oli englantilainen lisenssi ja hän oli sikäli ulottumattomissa. Pistin ojennukseen yhden kapellimestarinkin, kun hän johti orkesteria sekä Kapkaupungissa että Tampereella. Sanoin että sopii valita jompikumpi. Siitäkin tuli kammottava sota. Hän oli hyvä taiteilija, niin kuin Keke oli hyvä ajaja.”

Kuvassa on Kaarina Suonio, kuva Jussi Honkanen, Helsinki 2001

Salainen reissu Etelä-Afrikkaan

Rasismin vastustaminen on Suoniolle tärkeä asia. Hän on ollut mukana monenlaisissa rasismin vastaisissa kansanliikkeissä tai yksittäisissä päätöksissä. Vuonna 1977 kansanedustajana ollessaan hän kävi salaisella tutkimusmatkalla Etelä-Afrikassa. ”Kävin Naisten kansainvälisen demokraattisen liiton toimesta tutkimassa apartheidia. Tämä järjestö oli siis kommunistinen. Meitä oli kaksi, Terhi Nieminen ja minä. Kommunisteille ei ollut tapana antaa viisumia, mutta meidän saimme sellaiset. Menimme lähetystyöhön ja kysimme, ovatko timantit vielä halpoja – menisimme lomalle. Kiersimme sitten Etelä-Afrikassa kaksi viikkoa ja tapasimme maan alla olevia. Tein matkasta raportin YK:n konferenssiin, joka pidettiin Lagosissa samana vuonna.”

Rasismin vastaisen valtuuskunnan ensimmäisenä puheenjohtajana toimi Elisabeth Rehn. Kun Rehn lähti töihin hajoavaan Jugoslaviaan, hän joutui jättämään valtuuskunnan. Suonio sai siten silloiselta ulkoministeriltä.

”Tarja Halonen pyysi puhelimesta, että pelasta minut”, kertoo Suonio. Valtuuskunta tarvitsi uutta puheenjohtajaa ja hän suostui.

Julkilausumista taustavaikuttamiseen

Alun alkaen valtuuskunnan ajatuksena oli kerätä julkisuuden ihmisiä, jotka ottaisivat kantaa rasismiin. ”Asiat menivät ehkä vähän pieleen, kun sääntöihin laitettiin yksimielisyyssvaatimus. Itse en ollut silloin vielä mukana. Syntyi hankalia tilanteita, kun päätöksiin osallistuneiksi merkittiin sellaisia jäseniä, jotka eivät olleet päässeet kokoukseen. Yksimielisyyttä tarkistettiin siten, että kaikille lähetettiin faksi, ja vastaanottajan oletettiin hyväksyvän, jos ei kolmeen päivään vastannut. No eiväthän ihmiset ole faksikoneen äärellä jatkuvasti.”

Kaarina Suonion tultua valtuuskuntaan ei lausuntoja julkisuuteen olla juuri annettu. Poikkeuksia löytyy tosin esimerkiksi saamelaiskysymyksestä ja romanien kohtelusta. Nykyään tiedotusvälineissä käsitellään maahanmuuttajien ja vähemmistöjen asioita paljon aikaisempaa enemmän ja objektiivisemmin. Myös poliittiset päättäjät ottavat näkyvästi kantaa. Tasavallan presidentti Tarja Halonen on reagoinut nopeasti ja rohkeasti. Julkilausumilla ei enää ole samanlaista käyttöä kuin ehkä aikaisemmin.

Hyödyllisenä toimintana Suonio näkee keskeisten viranomaisten ja ministerien kutsumisen valtuuskuntaan kuultaviksi.

”Aloitimme oikeuslaitoksesta. Sen jälkeen meillä on ollut opetusministeriö ja sisäministeriö. Näistä ovat olleet myös ministerit paikalla, jotkut ihan kahteenkin otteeseen. Ulkomaalaisvirasto ja oikeuskanslerinvirasto ovat olleet kokouksissamme. Kaikkien kanssa olemme keskustelleet heidän hallinnonalojensa epäkohdista, joihin pitäisi tarttua. Vastaanotto on ollut verrattain myönteinen. Keskustelukierroksessamme on ollut myös media: sähköinen – Yle ja Mtv, lehdistö – sekä sanomalehti – aikakauslehdistö, Kuntaliitto, työmarkkinajärjestöt, kirkot ja uskonnolliset yhdyskunnat sekä tutkijat.”

Puolueet peruskirjan taakse

Rasismin vastaisen valtuuskunnan ehkä menestyksekkäimpänä saavutuksena Suonio mainitsee, että Suomen kaikki parlamenttipuolueet ovat allekirjoittaneet Rasismin vastaisen yhteiskunnan puolesta -peruskirjan.

”Olen myös EU:n rasismin vastaisen seurantakeskuksen hallintoneuvoston Suomen edustaja. Ja sitä ennen sen edeltäjän Kahnin komission Suomen edustaja. Siellä lähti vireille tämä peruskirja. Puolueet sekä niiden nuorisojärjestöt ovat allekirjoittaneet sen.”

Peruskirja sitoo puolueita kieltäytymään rasismisesta propagandasta omassa toiminnassaan, kuten vaalitaistelussa ja muutoinkin, kieltäytymään yhteistyöstä rasististen puolueiden kanssa sekä potkimaan ulos ehdokkaat, jotka viljelevät rasisia teemoja.

”Ensimmäinen, joka potki ulos, oli perustuslailliset. Tämä oli minusta suurenmoinen ja täydellinen ihme. Heistä viimeiseksi olisin tätä odottanut. Me olemme muuten ainoa maa, jossa kaikki varteenotettavat puolueet ovat allekirjoittaneet peruskirjan. Meille ei ole myöskään syntynyt ainuttakaan rasistista puoluetta. Yhteistyökumppanini tässä asiassa oli Maria-Kaisa Aula keskustapuolueesta. Olin tästä hirmu iloinen, koska keskustapuoluehan saattaa myös olla ongelmallinen näissä asioissa. Se on sen verran konservatiivinen.”

John Vikström on ollut alusta saakka valtuuskunnan varapuheenjohtaja. Viimeksi kirkot ja kaikki uskonnolliset yhdyskunnat kävivät saman pöydän ääressä keskustelemassa.

”Oli hieno kokous. Siellä olivat evankelis-luterilainen kirkko, ortodoksit, katolilaiset, juutalaiset sekä muslimien, buddhalaisien, vapaakirkkojen ja ekumeenisen liikkeen edustajat. Keskustelu kietytti siihen, ettei enää riitä suvaitsevaisuus, vaan pitäisi puhua toisten kunnioittamisesta”, kertoo Suonio.

Suomeen vain valmiita osaajia?

Myös työmarkkinajärjestöt ovat käyneet valtuuskunnassa.

”Työnantajat ottaisivat maahanmuuttajina mie-luiten valmiita osaajia. Meillähän isot firmat Nokia etunenässä jo rekrytoivat eksperttejä. SAK ei tätä avoimesti vastusta, mutta sillä on kyllä tiettyjä pelkoja, että ulkomaalaisia rekrytoidaan huonommilla ehdoilla. On tietenkin huolehdittava siitä, että yleiset työehdot koskevat myös muualta työhön tulevia. Suomessa tarvitaan paljon maahanmuuttajia, koska oma väki vanhenee. Eräillä aloilla on jo pulaa ammattiväestä. Asiaa on kuitenkin katsottava pitkällä tähtäimellä, eikä heti odotettava täsmätyövoimaa. Jos tänne tulee ihmisiä, jotka synnyttävät ja kasvattavat omia lapsia, niin ei se nyt kestä niin montaa kymmentä vuotta ennen kuin he ovat kerta kaikkiaan arvokkaita suomalaiselle yhteiskunnalle. Valmiiden osaajien tuomisessa on se huono puoli, että tuodaan juuri niitä ihmisiä, jotka ehkä tarvittaisiin kotimaassaan. SITRA on tehnyt erittäin hyvän kokoomateoksen *Aukeavat ovet*. Siinä todetaan hyvin tärkeä asia. Toisen polven maahanmuuttajat ovat valtava resurssi, koska he ovat kahden kulttuurin osaajia. Heillä on oma perinteinen kulttuurinsa, jota toivottavasti pystytään vaalimaan uudessa maassa, ja sitten heillä on uuden maan kulttuuri.

Rasismen vastainen toiminta monipuolista

Suomalainen rasismia vastaan toimiva kenttä on monimuotoinen.

”Ihan keskeinen kansalaisjärjestö on tietysti Ihmisoikeusliitto, YK-liitto varmasti myös. Viranomaisilla on työryhmiä ja neuvottelukuntia, kuten työministeriön ETNO ja sosiaali- ja terveysministeriön varmasti maailman ensimmäinen romaniasiain neuvottelukunta jo yli 40 vuoden takaa. Sitten on maahanmuuttajien omia järjestöjä sekä kulttuurikeskuksia, joista komein on Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa Helsingissä. Se tekee aivan käytännön työtä. Kymmenessä vuodessa on virinnyt hurjan paljon myönteistä aktiviteettia.”

EU:n rasismen vastainen seurantakeskus edellyttää, että jokaisessa maassa järjestetään pyöreän pöydän keskusteluja, johon kerätään laajasti asiaan vaikuttavia viranomaisia, kansalaisjärjestöjä ja maahanmuuttajia.

”Me olemme olleet vähän hitaita sen järjestämisessä, kun ensin oli epäselvää kenelle se Suomessa kuuluu. Työministeriö katsoi, että kun he koordinoivat maahanmuuttajatyötä, niin se kuuluu heille. Eivät kuitenkaan ehtineet ja vuosi oli lopuillaan. Rasismen vastainen valtuuskunta otti päävastuun järjestelyistä ja pyöreän pöydän keskustelu oli sitten 4.12.2000 Helsingissä. Sinne osallistui noin 70 edustajaa. EU:n rasismen vastaisen seurantakeskuksen tärkein tehtävä on järjestää systemaattinen tiedonkeruu kaikista jäsenmaista. Jokaiseen maahan on perustettu kansalliset koordinoitakeskukset. Tämä järjestely oli muuten

Karmela Liebkindin ehdotus. Suomessa asiaa hoitaa Ihmisoikeusliitto yhteistyökumppaneinaan Svenska social- och kommunalhögskolanin Ceren, Åbo Akademin Ihmisoikeusinstituutti, Kansainvälinen kulttuurikeskus Caisa ja Joensuun yliopiston Etnica.”

Rasismen monet tasot

Suomalainen rasismi ilmenee Suonion mielestä monilla tavoilla.

”Yksi hankalimpia on institutionaalinen rasismi. On tutkittu viranomaisten suhtautumista: poliisin, rajavartiolaitoksen ja opettajien. Sieltä löytyy paljon ei nyt avointa rasismia, mutta haluttomuutta ja kyvyttömyyttä hoitaa näitä asioita. Työmarkkinoilla tavalinen maahanmuuttaja kokee erinomaisia vaikeuksia saada koulutuksensa ja ammatinsa mukaista työtä. Ja kun ei saa avoimesti syrjiä, niin tulee näitä tekosyitä, että siivoojan pitää osata täydellistä suomea. Minua ja valtuuskuntaa on erityisesti ihmetyttänyt, ettei kielen opetusta järjestetä riittävästi. Viranomaiset riitelevät siitä, kuka maksaa. Kunnat tai valtio eivät halua maksaa enempää kuin jonkun pienen jakson.”

Rasismia löytyy Suonion mukaan myös työmarkkinoilta ja asuntomarkkinoilta. Näiden lisäksi on vielä katurasismia, jossa uhreiksi valikoituvat ulkonäöltään poikkeavat. Rankasti ryyppäävän suomalaisen voi olla myös vaikeaa ymmärtää, että raittiilla somalialaisella on rahaa esimerkiksi autoon, toteaa Suonio.

Onko ulkomaalaisviraston toiminta hallintomenettelylain vastaista?

Rasismen vastainen valtuuskunta on istunut myös ulkomaalaisviraston kanssa. Suonio kokee erityiseksi ongelmaksi epäinhimillisiksi venyvät turvapaikkahakemusten käsittelyajat.

”Vaikka sinne on lisätty väkeä, on siellä joku sellainen kummallinen henki. Jos asiakirjoista puuttuu jotakin, niin sitten vain pysäytetään käsittely ja ilmoitetaan, että pitää hakea tämmöinen tai tommoinen paperi. Pitää esimerkiksi hakea virallinen käännös venäjänkielisestä todistuksesta. No eivätkö Suomen viranomaiset osaa kääntää? Ja onhan meillä hallintomenettelylaki, joka edellyttää, että viranomaisten pitäisi auttaa ja palvella. Voidaan kysyä, onko ulkomaalaisviraston toiminta hallintomenettelylain vastaista.”

Suonio ehdottaa ratkaisuksi hakemusten käsittelyä useammassa jonossa.

”En tiedä miten työt siellä nyt on jaettu, mutta ehdotukseni on se, että yksinkertaiset tapaukset laitetaan yhteen jonoon ja annetaan mennä lujaa. Vaikeat tapaukset taas laitetaan toiseen jonoon – tai kolmanteen tai neljänteen – ja annetaan kaikkein kokeneimmille käsittelijöille. Epäilen, että hakemukset ovat nyt yhdessä jonossa ja ilmeisesti maittain tai alueittain ryhmiteltyinä. Kun tulee hankala tapaus, se pysäyttää muiden tapauksien käsittelyn.”

Jussi Honkanen

Rasismin vastainen valtuuskunta

Rasismin vastainen valtuuskunta on valtioneuvoston asettama määräaikainen elin. Se toimii ulkoasiainministeriön ja sen ihmisoikeusyksikön yhteydessä. Valtuuskunta on kuitenkin täysin riippumaton. Sen tehtävänä on suvaitsevaisemman asenneilmaston luominen Suomessa.

Jäsenet

- toimitusjohtaja Kaarina Suonio (puheenjohtaja)
- arkkipiispa John Vikström (varapuheenjohtaja)
- ohjelmajohtaja Kristiina Kumpula (varapuheenjohtaja)
- tutkija Ali Abdullahi
- kirjailija Claes Andersson
- valiokuntaneuvos Pentti Arajärvi
- kansanedustaja Maria-Kaisa Aula
- kansanedustaja Gunnar Jansson
- kirjailija Alexis Kouros
- julkaisujohtaja Harri Saukkomaa
- lehtori Irja Seurujärvi-Kari
- ylipormestari Eva-Riitta Siitonen
- kansleri Kauko Sipponen
- pääsihteeri Miranda Vuolasranta

Asiantuntijat

- professori Lauri Hannikainen
- professori Karmela Liebkind
- tutkija Timo Makkonen
- yksikön päällikkö Ann-Marie Nyroos
- professori Martin Scheinin

Sihteeri

- tutkija Sanna Hyttinen

✚ Äänestäessä on yksi huoli vähemmän. Suomeen ei ole syntynyt rasistisia puolueita.

Kuva Antero Aaltonen, Vantaa